

บทความกิตติมศักดิ์

วิเคราะห์สระเสียงสั้นจากอีกแง่มุมหนึ่ง

พันต๋อตั้ง

ศาสตราจารย์แผนกวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะภาษาต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

บทคัดย่อ: หนังสือตำราเรียนภาษาไทยที่มีอยู่เกือบทุกฉบับต่างก็แนะนำว่าในภาษาไทยมีสระเดี่ยวเสียงยาว 9 หน่วยและสระเดี่ยวเสียงสั้นอีก 9 หน่วย แต่ในการปฏิบัติเราจะพบว่าสระเดี่ยวเสียงยาว 9 หน่วยอยู่อย่างเป็นอิสระได้ ช่างหลังจะมีตัวสะกดก็ได้ ไม่มีตัวสะกดก็ได้ แต่สระเดี่ยวเสียงสั้น 9 หน่วยอยู่อย่างเป็นอิสระไม่ได้ ต้องมีพยัญชนะตัวใดตัวหนึ่งเป็นตัวสะกดตามหลังเสมอ ผู้เขียนพบว่าตัวสะกดในพยางค์ที่ต้องออกเสียงสั้นนี้มีบทบาทในการบีบบังคับให้สระในพยางค์ออกเสียงได้แต่สั้นๆ จึงเห็นว่าอันที่จริงภาษาไทยมีสระเดี่ยวเพียง 9 หน่วยเท่านั้นเองโดยไม่ได้แยกเป็นสระเสียงยาวกับสระเสียงสั้น สระที่ปรากฏในพยางค์ต่าง ๆ มียาวบ้างสั้นบ้างนั้นเหตุเพราะสระนั้นๆ ตกอยู่ในเบ้าพยางค์ที่ต่างกันสองชนิดได้แก่เบ้าพยางค์หลวมกับเบ้าพยางค์คับ

บทนำ

ผู้เขียนเป็นอาจารย์สอนภาษาไทยในมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ในการสอนภาษาไทยแก่นักศึกษาจีนนั้น พบว่า ในชั้นแรกๆ ที่เรียนการออกเสียงภาษาไทย นักศึกษามักจะรู้สึกมีความลำบากในการแยกการออกเสียงพยางค์ที่สระต้องออกเสียงสั้นกับพยางค์ที่สระต้องออกเสียงยาว นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้ว่สระเสียงสั้นในพยางค์สระเสียง สั้นนั้นต้องสั้นขนาดไหน มีมาตรฐานพอจะช่วยให้ยึดได้ไหม และนอกจากต้องออกเสียงสั้นแล้ว พยางค์ที่สระต้องออก

เสียงสั้นยังมีความแตกต่างกับพยางค์ที่สระต้องออกเสียงยาวอย่างอื่นบ้างหรือเปล่า แรกๆ ผู้เขียนก็ไม่รู้ว่าควรจะสอนผู้แรกเรียนภาษาไทยแก้ปัญหาอย่างไร นอกจากอาศัยเวลานาน เข้าให้นักศึกษาฝึกตามอาจารย์มากขึ้นๆ นักศึกษาจึงออกเสียงอย่างถูกต้องได้ ผู้เขียนคิดว่า หากสามารถหาหลักเกณฑ์ในการช่วยแยกพยางค์สระออกเสียงยาวกับพยางค์สระออกเสียงสั้นได้ ก็จะช่วยนักศึกษาออกเสียงถูกต้องและเรียนเร็วขึ้น ผู้เขียนพยายามศึกษาเรื่องนี้เป็นเวลานานและในที่สุดพบว่า ความสั้นยาวของสระในพยางค์นั้นอันที่จริงไม่ได้อยู่ที่ตัวสระจะเป็นสระยาวหรือสระสั้น ภาษาไทยมีตัวสระเดี่ยวชุดเดียวเท่านั้นเองโดยไม่ได้แยกเป็นสระเสียงยาวกับสระเสียงสั้นแต่อย่างใด ความยาวของสระในพยางค์อยู่ที่ลักษณะของพยางค์ในภาษาไทย ผู้เขียนจึงได้เรียบเรียง ความคิดเห็นใหม่ๆ นี้เป็นบทความวิชาการสั้นๆ บทนี้ขึ้นหวังว่าบทความบทนี้จะมามีบทบาทในการช่วยอาจารย์ สอนภาษาไทยให้กับนักศึกษาต่างประเทศในขั้นตอนที่เรียนการออกเสียงภาษาไทยใหม่ๆ นอกจากนี้แล้วผู้เขียน เห็นว่า บทความบทนี้เป็นการวิเคราะห์สระเสียงสั้นในภาษาไทยจากอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งต่างออกไปจาก ทฤษฎีเก่าอันสืบทอดกันมาเป็นเวลาร้อยๆ ปี คงจะเป็นประโยชน์สำหรับนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในการศึกษาและวิจัยการออกเสียงภาษาไทยในระดับหนึ่งด้วย

บทความบทนี้จะอภิปรายเฉพาะเรื่องการออกเสียงสระเสียงสั้นในภาษาไทย ไม่เกี่ยวข้องกับ อักษรวิธภาษาไทยแต่อย่างใด เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าในภาษาไทย (รวมทั้งภาษาอื่นๆ ในตระกูล ภาษาไทด้วย) มีพยางค์ที่สระต้องออกเสียงสั้นซึ่งจับคู่กับพยางค์ที่สระต้องออกเสียงยาวอย่างเป็นระบบและมีจำนวนมากมาย เช่น

พยางค์ที่สระต้องออกเสียงสั้น	พยางค์ที่สระต้องออกเสียงยาว
กะ /kaɾ²/	กา /kaː¹/
แตะ /tɛɾ²/	แต่ /tɛː²/
เคาะ /kʰɔ⁴/	คอ /kʰɔː¹/
เอ็ง /ɛŋ¹/	เอง /ɛːŋ¹/ [๒]

วัน /wan ¹ /	วาน /wan ¹ /
ลำ /lam ¹ /	ลาม /lam ¹ /
ไส /saj ⁵ /	สาย /saj ⁵ /
เรา /raw ¹ /	ราว /ra:w ¹ /
หัก /hak ² /	หาก /ha:k ² /
สุด /sut ² /	สูด /su:t ² /
จิบ /cip ² /	จิบ /ci:p ² /
ฯลฯ	

สำหรับปรากฏการณ์เช่นนี้ นักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าเพราะภาษาไทยมีสระเสียงสั้นชุดหนึ่งที่จับ คู่กับสระเสียงยาวทุกหน่วย เมื่อสระเสียงสั้นเหล่านี้ปรากฏในพยางค์ใด พยางค์นั้น ๆ ก็จะออกเสียงเป็นพยางค์เสียงสั้น นักภาษาศาสตร์ประเทศไทยเชื่อในทฤษฎีเกี่ยวกับสระเสียงสั้นเช่นนี้มานานแล้ว เช่นพระยาอุปกิตศิลปสารได้กล่าวในหนังสือ “หลักภาษาไทย” ว่า สระแท้เสียงสั้นในภาษาไทยมี 9 ตัว ได้แก่ อะ อี อื อู เอะ แอะ โอะ เอาะ เออะ สระประสมเสียงสั้น 3 ตัว ได้แก่ เอียะ เอือะ อัวะ สระเกินเสียงสั้นอีก 6 ตัว ได้แก่ ฤ ฦ อำ ไอ โไอ¹ ทศนะเกี่ยวกับสระเสียงสั้นนี้ถือได้ว่าเป็นความรู้ทั่วไปในสมัยนั้น นักภาษาศาสตร์สมัยหลัง ๆ ได้ ปรับปรุงทศนะนี้บ้างเล็กน้อย เช่นอาจารย์สุฉวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์กล่าวในหนังสือ “หลักภาษาไทย” ของท่านว่า สระเสียงสั้นมี ๙ ตัว และสระประสมเสียงสั้นมีอีก ๓ ตัว² ซึ่งข้อนี้เหมือนพระยาอุปกิตศิลปสาร แต่ท่านเห็นว่า ฤ ฦ กับ อำ ไอ โไอ เป็นสระพิเศษไม่จัดเป็นหน่วยเสียงสระ

¹ สรุปรจากหลักภาษาไทย-อักขรวิธี วชิวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์ ของพระยาอุปกิตศิลปสาร ฉบับพิมพ์พ.ศ. 2532 โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด หน้า 5.

² สรุปรจาก หลักภาษาไทย ของสุฉวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช พ.ศ.2523 หน้า 353 - 356. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2561

ศาสตราจารย์กาญจนา นาคสกุลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สรุปสระเสียงสั้นในหนังสือเรื่อง“ระบบเสียงภาษาไทย” มีดังต่อไปนี้ คือสระสั้นมี 9 หน่วย ได้แก่ /a/ /i/ /u/ /e/ /ε/ /u/ /o/ /ɔ/ และ /ɤ/ สระสั้นประสมมี 3 หน่วย ได้แก่ /ia/ /ua/ /ua¹

ความเห็นของอาจารย์สุวิงค์ พงศ์ไพบุลย์และศาสตราจารย์กาญจนา นาคสกุลถือได้ว่าเป็นความเห็นตัวแทนของวงการภาษาศาสตร์ภาษาไทยในปัจจุบัน แต่ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับสระเสียงสั้นของท่านทั้งสามถูกต้องตามหลักภาษาศาสตร์ทั่วไปไหม เราขอมาดูคำอธิบายเกี่ยวกับเสียงสระของทั้งสามท่านเองดังต่อไปนี้

พระยาอุปกิตศิลปสารอธิบายว่า สระเป็นเสียงแท้ คือ “เสียงที่ออกมาจากลำคอตรง ๆ ซึ่งไม่ต้องใช้ลิ้นหรือริมฝีปากดัดแปลงให้ปรวนแปรไป เช่นเสียงเด็กอ่อน ๆ หรือสัตว์ร้องออกมาปรากฏเป็น ออ อา อือ เออ เป็นต้น”²

อาจารย์สุวิงค์ พงศ์ไพบุลย์สรุปลักษณะทั่วไปของเสียงสระมีทั้งหมด ๘ ข้อด้วยกัน ในที่นี้จะขออ้างเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง 2 ข้อดังต่อไปนี้ คือ

ข้อที่ 1 การออกเสียงสระทุกตัว เส้นเสียงจะต้องสั่นสะบัดและไม่มีกั้นปิดทางลมเพื่อกักเสียง

ข้อที่ 4 เสียงสระจะปรากฏเด่นชัดและคงอยู่ได้นาน ต่างกับเสียงพยัญชนะซึ่งถ้าออกเสียงพยัญชนะโดย ไม่มีเสียงสระประสมแล้วจะไม่เด่นชัด และออกได้ไม่นาน³

ศาสตราจารย์กาญจนา นาคสกุลให้คำนิยามกับสระว่า สระ“เป็นเสียงก้องที่เปล่งโดยให้ลมออกทางช่องปากอย่างที่อวัยวะในช่องปากจะไม่ปิดกั้นลมหรือทำให้เกิดช่องแคบจนลมต้องออกอย่างมีเสียงเสียดแทรก หรืออย่างที่ทำให้อวัยวะในช่องปากส่วนใดส่วนหนึ่งสั่นสะบัด”⁴

¹ กาญจนา นาคสกุล. 2524. ระบบเสียงภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 31-33.

² พระยาอุปกิตศิลปสาร. 2532. หลักภาษาไทย-อักษรวิจิตร วิจิตรภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์. โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช หน้า 1.

³ สุวิงค์ พงศ์ไพบุลย์. 2523. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. หน้า 352.

⁴ กาญจนา นาคสกุล. 2524. ระบบเสียงภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 23 .

เมื่อเอาหลักหรือคำนิยามเกี่ยวกับสระของท่านทั้งสามมาวิเคราะห์สระเสียงสั้นที่ท่านทั้งสามยกมาให้เห็นก็จะพบปัญหา เช่นสระเดี่ยวเสียงสั้น¹ ในภาษาไทยที่พระยาอุปกิตศิลปสาร และอาจารย์สุฉิวังค์ พงศ์ไพบูลย์ยกมาให้เห็นนั้นมีต่อไปนี้เป็น อะ อี อี้ อุ เอะ แอะ โอะ เออะ เออะ ถ้าเอาฟอนิติคิมโบลสากลมากำกับเสียงเหล่านี้ก็ต้องเป็นดังต่อไปนี้ อะ/ ra^2 / อี/ ri^2 / อี้/ ru^2 / อุ/ ru^2 / เอะ/ re^2 / แอะ/ re^2 / โอะ/ ro^2 / เออะ/ ro^2 / เออะ/ ro^2 /

แม้อาจตัดพยัญชนะต้นพยางค์ออก ก็ต้องเป็น อะ/ ar^2 / อี/ ir^2 / อี้/ ur^2 / อุ/ ur^2 / เอะ/ er^2 / แอะ/ er^2 / โอะ/ or^2 / เออะ/ or^2 / เออะ/ or^2 ซึ่งต่างก็มีพยัญชนะเส้นเสียง/ r ตามหลัง และต่างก็มีเสียงวรรณยุกต์ (ได้แก่เสียงเอก) ในตัวด้วย ซึ่งลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นพยางค์เต็มตัวแล้ว แต่ไม่ใช่สระ

ศาสตราจารย์กาญจนา นาคสกุลสรุปว่า สระเดี่ยวเสียงสั้นในภาษาไทยมีดังนี้ คือ /a/ /i/ /u/ /e/ /ε/ /u/ /o/ /v/ และ /r/

ในทางทฤษฎี สระเสียงสั้นที่ท่านยกมาให้เห็นเหล่านี้ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เราไม่มีทางจะอ่านสระเสียงสั้นเหล่านี้ออกมาเป็นภาษาไทยได้ ถ้าจะอ่านออกมาเป็นภาษาไทยก็ต้องเป็น อะ/ ar^2 / อี/ ir^2 / อี้/ ur^2 / อุ/ ur^2 / เอะ/ er^2 / แอะ/ er^2 / โอะ/ or^2 / เออะ/ or^2 / เออะ/ or^2 อยู่ดี เมื่อ /a/ /i/ /u/ /e/ /ε/ /u/ /o/ /v/ และ /r/ ปรากฏในพยางค์ที่ไม่มีตัวสะกดอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน เช่น เจอะ/ zr^2 / ตี/ tir^2 / แกะ/ kr^2 / ญู/ jur^4 / เพราะ/ phr^4 / ฯลฯ สระที่เข้าไปอยู่ในพยางค์ก็ได้เป็นเฉพาะ /r/ /i/ /e/ /u/ /v/ เพราะมีพยัญชนะ/ r ตามเข้ามาทุกตัว

ในหนังสือเรื่อง “ระบบเสียงภาษาไทย” ของท่าน ในตอนที่ท่านแนะนำ “ลักษณะพยางค์ของคำพยางค์เดี่ยวในภาษาไทย” ท่านชี้ให้เห็นว่าภาษาไทยมีชนิดพยางค์ทั้งหมด 5 อย่างดังนี้

¹ จากนั้นไป ผู้เขียนจะขออภิปรายเฉพาะสระเดี่ยวเสียงสั้น เพราะสระผสมเสียงสั้นปรากฏในภาษาน้อยมาก

² กาญจนา นาคสกุล. 2524. ระบบเสียงภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 31-32.

1. C(C)VV⁰⁻⁴
2. C(C)VN⁰⁻⁴
3. C(C)VS^{1,3}
4. C(C)vvn⁰⁻⁴
5. C(C)vvs^{1,2 1}

ในลักษณะพยางค์ที่ท่านยกมาให้เห็นทั้ง 5 ชนิดนี้ ไม่มีลักษณะพยางค์แบบ C(C)V0⁴ เลย แสดงให้เห็นว่าท่านเห็นว่าในภาษาไทยไม่มีพยางค์ที่ประกอบด้วยสระเสียงสั้นแต่ข้างหลัง ไม่มีตัวสะกดปรากฏ

เราจะเห็นได้ว่า “สระเสียงสั้น” ที่ท่านทั้งสามพูดถึงนี้จะปรากฏโดดๆ ในภาษาไทย ไม่ได้ ต้องตามด้วยตัวสะกดไม่ตัวใดก็ตัวหนึ่งเสมอ เช่น

คำที่ไม่มีตัวเขียนตัวสะกดปรากฏเช่น เจอะ/zɤr²/ ตี/tir²/ แกะ/keɤ²/ เพราะ /phrɔr⁴/ ยุ/jur⁴/ จู/zur²/ ฯลฯ

คำที่มีตัวสะกดจำพวก -ง -น -ม -ย -ว ตามหลังเช่น ดัง/daŋ¹/ กัน/kan¹/ คำ/kham³/ เชน/chen³/ แข็ง/kheŋ⁵/ เงิน/ŋɤn¹/ ค่อย/khoj³/ ไส/saj⁵/ จิว/ciw⁵/ เท่า/taw³/ ฯลฯ

คำที่มีตัวสะกดจำพวก -ก -ด -บ ตามหลังเช่น ตก/tok²/ คิด/khit⁴/ จับ/cap²/ รัก/rak⁴/ จุด/cut²/ เจ็บ/cep²/ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปคือในภาษาไทยไม่มีสระเสียงสั้นหน่วยใดอยู่อย่างเป็นอิสระได้ ถ้าไม่มีพยัญชนะซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวสะกดติดกันและบิบบังคับ ก็จะไม่มีการที่ต้องออกเสียงสั้นและไม่มีการมีพยางค์เสียงสั้น ลักษณะเช่นนี้ต่างกับสระเสียงยาว สระเดี่ยวเสียงยาวมี 9 หน่วย ได้แก่

¹ กาญจนา นาคสกุล. 2524. ระบบเสียงภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า ๑๐๖ แต่ตัวเลขที่แสดงเสียงวรรณยุกต์ของท่านต่างกับที่ผู้เขียนใช้ในบทความนี้

า/a:/ ^๕ี/i:/ ^๕ู/u:/ ^๕ุ/u:/ ^๕เ/e:/ ^๕แ/ε:/ ^๕โ/ο:/ -อ/ว/ -เอ/ห/ สระยาวเหล่านี้ถูกกับคำนิยามของเสียงสระ คือจะไม่ถูกอวัยวะในช่องปากส่วนใดส่วนหนึ่งกีดกันและจะลากเสียงให้ยาวออกไปได้ สระเหล่านี้เมื่ออยู่ในพยางค์อาจมีหรือไม่มีพยัญชนะเป็นตัวสะกดก็ได้ เช่น คำที่ไม่มีตัวสะกดตามหลังเช่น อา/ra:1/ ถ้า/tha:3/ ป่า/pa:2/ โต้/to:3/ ดี/di:1/ แท้/the:4/ หา/ha:5/ ฯลฯ คำที่มีตัวสะกดจำพวก -ง -น -ม -ย -ว เช่น แดง/deŋ1/ บ้าน/ba:n3/ ถาม/ tha:m5/ ห้อง/hɔ:ŋ3/ ล้าน/la:n4/ แหลม/le:m5/ ยาย/ja:j1/ แก้ว/ke:w3/ เลว/le:w1/ ฯลฯ คำที่มีตัวสะกดจำพวก -ก -ด -บ เช่น แขก/khe:k2/ คาด/kha:t3/ ลูบ/luɔp3/ แลก/le:k3/ ริด/rit3/ สูป/sup2/ ฯลฯ

แม้จะมีพยัญชนะเป็นตัวสะกด พยัญชนะที่เป็นตัวสะกดเหล่านี้ก็จะไม่บีบบังคับทำให้สระออกเสียงสั้นลง ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าสระเหล่านี้เป็นสระที่ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระได้ เป็นสระเต็มตัวที่ถูกกับหลักหรือคำนิยามของนักภาษาศาสตร์ทั้งสามท่าน

ปัญหาต่อมาก็คือ เมื่อไม่มีหน่วยสระเสียงสั้นอย่างเป็นอิสระดังที่อธิบายมาแล้ว ควรจะอธิบายปรากฏการณ์ที่สระในพยางค์จำนวนมากมายต้องออกเสียงแต่สั้นๆ เช่น โต๊ะ เจาะ แกะ ตะ เพราะ ฯลฯ หรือ กัน จำ เช่น ดั่ง แข็ง เงิน คำ คิด จับ ตก ฯลฯ อย่างไร

สำหรับปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นว่าจำเป็นต้องพิจารณาจากลักษณะพิเศษของพยางค์ในภาษาไทยเสียก่อน

ผู้เขียนเห็นว่า ภาษาไทยมีเข้าพยางค์¹ ที่แตกต่างกันอยู่สองเข้า เข้าพยางค์ชนิดหนึ่งคือเข้าพยางค์หลวม เข้าพยางค์อีกชนิดหนึ่งคือเข้าพยางค์คับ ในเข้าพยางค์หลวม สระจะออกเสียงยาวออกไปได้ ข้างหลังจะมีตัวสะกดก็ได้ ไม่มีตัวสะกดก็ได้ ถึงจะมีตัวสะกดก็ไม่กีดกันหรือบีบบังคับให้สระออกเสียงสั้นลง ตัวอย่างเช่น อา ถ้า ป่า โต้ ดี แท้ ฯลฯ หรือแดง บ้าน ถาม แยก คาด ลูบ ฯลฯ แต่ในเข้าพยางค์คับต้องมีตัวสะกดเสมอ ทั้งตัวสะกดนี้จะได้รับการ

¹ “เข้าพยางค์” ที่ผู้เขียนใช้ในที่นี่มีความหมายคล้ายกับ “โครงสร้างพยางค์” เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมหน่อย ผู้เขียนจึงขอใช้คำว่า “เข้าพยางค์”

เน้นหนักด้วย เมื่อสระเข้าไปในเป้าหมายชนิดนี้จะถูกพยัญชนะตัวสะกดกีดกันและบีบบังคับให้ออกเสียงแต่สั้นๆ ตัวอย่างเช่น โตะ เจอะ แกะ เตะ เพราะ ฯลฯ หรือ กัน จำ เช่น ดัง แข็ง เงิน คำ คิด จับ ตก ฯลฯ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น เป้าประสงค์สองแบบนี้มีลักษณะการออกเสียงแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด อาจเปรียบเทียบคนคนหนึ่งเมื่อเข้าไปอยู่ในห้องที่กว้างใหญ่ จะรู้สึกโล่งอกโล่งใจ มีความอิสระ แต่เมื่อเข้าไปอยู่ในห้องที่คับแคบ ก็จะมีรู้สึกอึดอัด ไม่เป็นอิสระเช่นเดียวกัน เมื่อสระหน่วยใดหน่วยหนึ่งเข้าไปอยู่ในเป้าหมายคลวม สระหน่วยนั้นๆ ก็จะออกเสียงได้อย่างสบายๆ ไม่มีการกีดขวางแต่อย่างใด แต่เมื่อสระหน่วยเดียวกันนี้เข้าไปอยู่ในเป้าหมายคับ ตัวสะกดที่อยู่ตามหลังก็จะกีดกันและบีบบังคับให้สระหน่วยนั้นออกเสียงแต่สั้นๆ ลากเสียงให้ยาวออกไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าถ้าไม่มีตัวสะกดในเป้าหมายคับก็ จะไม่เกิดปรากฏการณ์ที่สระออกเสียงสั้น กล่าวคือตัวสะกดในเป้าหมายคับเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่เกิดปรากฏการณ์สระออกเสียงสั้น ในเป้าหมายคับตัวสะกดเป็นเหตุที่ทำให้สระออกเสียงสั้น และสระออกเสียงสั้นเป็นผลที่ถูกตัวสะกดกีดกันและบีบบังคับ ทั้งนี้อาจอธิบายปัญหาที่ว่าทำไมหน่วยสระสั้นไม่อาจดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระได้ด้วย

เป้าหมายสองเป้าในภาษาไทยที่ต่างกับ ‘คำตาย’ และ ‘คำเป็น’ ที่เราเข้าใจกันมานาน เพราะ ‘คำตาย’ หมายถึงคำสระสั้นที่ไม่มีตัวสะกดพวกหนึ่งและคำในมาตรา กก กด กบ และ ‘คำเป็น’ หมายถึงคำที่นอกจากคำตาย¹ แต่เป้าหมายคลวมกับเป้าหมายคับในบทความนี้ต้องดูว่าพยางค์นั้นๆ มีตัวสะกด (รวมทั้งตัวสะกด/ว/ด้วย) หรือเปล่า และตัวสะกดนั้นมีบทบาทอะไรบ้างในพยางค์ คือเป้าหมายคลวมเป็นพยางค์ที่มีตัวสะกด (รวมทั้ง ง น ม ง ย ว และ ก ด บ ด้วย) หรือไม่มีตัวสะกด (ไม่มีจริงๆ) ก็ได้ แม้จะมีตัวสะกด ตัวสะกดนี้ก็ไม่มีบีบบังคับให้สระที่อยู่ข้างหน้าออกเสียงสั้นลง ส่วนเป้าหมายคับนั้นเป็นพยางค์ที่ต้องมีตัวสะกด

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่สอง. หน้า 184 และหน้า 185 แต่ “สระสั้นที่ไม่มีตัวสะกด” ในที่นี้เข้าใจว่าหมายถึงไม่มีตัวอักษรที่เป็นตัวสะกดปรากฏเท่านั้นเอง แต่มีตัวสะกดเส้นเสียง/ว/อยู่ในตัว

(รวมทั้ง ง น ม ง ย ว และ ๖ ก ด บ ด้วย) เสมอ และในเวลาออกเสียงตัวสะกดนี้ก็จะได้รับการเน้นหนักและบีบบังคับไม่ให้สระที่อยู่ข้างหน้าออกเสียงยาวออกไป

การอธิบายข้างต้นสนับสนุนทฤษฎีที่ว่าในภาษาไทยมีหน่วยสระเดี่ยวเพียง 9 หน่วยเท่านั้นเอง ได้แก่ /a/ /i/ /u/ /e/ /ɛ/ /u/ /o/ /ɔ/ และ /ɤ/ และหน่วยสระเดี่ยว 9 หน่วยนี้ไม่ได้แยกเป็นสระเสียงยาวกับสระเสียงสั้น เมื่อหน่วยสระเหล่านี้เข้าไปในเป้าหมายที่ต่างกัน ก็จะทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างเสียงยาวกับเสียงสั้น ที่เกิดปรากฏการณ์สระออกเสียงสั้นก็เพราะสระหน่วยนั้นๆ ตกอยู่ในเป้าหมายบังคับ หน่วยเสียงสระถูกตัวสะกดกีดกันและบีบบังคับไม่ให้ออกเสียงยาวออกไป

ตัวอย่างเช่นเมื่อสระ/a/เข้าไปอยู่ในพยางค์สองชุดต่อไปนี้จะออกเสียงสั้นหรือยาวต่างกัน

1) เมื่อเข้าไปอยู่ในเป้าหมายหลวม สระ/a/จะออกเสียงยาวเช่น กา/ka:1/ กาน/ka:n1/ กาด/kat2/

2) เมื่อเข้าไปอยู่ในเป้าหมายบังคับ สระ/a/จะออกเสียงสั้นเช่น กะ/kaɤ2/ กัน/kan1/ กัด/kat2/

สระที่เข้าไปอยู่ในพยางค์ทั้งสองแบบนี้ต่างก็เป็นสระ/a/เหมือนกัน เมื่อสระ/a/เข้าไปอยู่ในเป้าหมายหลวม ก็จะออกเสียงสระยาวคือ กา/ka:1/ กาน/ka:n1/ กาด/kat2/ แต่เมื่อสระ/a/หน่วยเดียวกันนี้เข้าไปอยู่ในเป้าหมายบังคับ ก็จะออกเสียงเป็นสระสั้นคือ กะ/kaɤ2/ กัน/kan1/ กัด/kat2/ ดังจะเห็นได้จากการเปรียบเทียบที่กล่าวไปแล้วข้างต้น คือคนคนเดียวกันที่เข้าไปอยู่ในห้องที่กว้างแคบไม่เหมือนกันก็จะมีความรู้สึกแตกต่างกัน แต่เราไม่อาจสรุปได้ว่าคนที่เข้าไปอยู่นั้นเป็นคนละคนกัน

อาจจะยังมีคนสงสัยว่าสระเสียงสั้นเป็นเหตุทำให้เกิดพยางค์ที่สระต้องออกเสียงสั้นดังที่เราเข้าใจจนตลอดมา หรือเป้าหมายบังคับทำให้เกิดพยางค์ที่สระต้องออกเสียงสั้น บทความนี้

นำเสนอว่าเพราะมีเข้าพยางค์บังคับจึงทำให้เกิดพยางค์เสียงสั้น เหตุผลได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นคือในภาษาไทยไม่มีสระสั้นที่ดำรงอยู่ได้อย่างเป็นอิสระ

แน่นอน ในกระบวนการพัฒนาของภาษาใดภาษาหนึ่งในทางประวัติศาสตร์อันเป็นเวลายาวนาน การออกเสียงของคำบางคำอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงบ้างไม่มากก็น้อย ภาษาไทยก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะคำที่ไม่มีความหมายแต่แต่ใช้บ่อยบางคำ ตัวอย่างเช่นคำว่า จะ/caʔ²/ นะ/naʔ⁴/ คะ/khaʔ⁴/ ละ/laʔ⁴/ และ/leʔ⁴/ ฯลฯ ในการพูดปัจจุบันมักเกิดปรากฏการณ์ที่ตัว/ʔ/ หลุดไปโดยจะออกเสียงเป็น จะ/ca¹/ นะ/na⁴/ คะ/kha⁴/ (หรือ /kha:⁴/) ละ/la¹/ และ/le:⁴/ นอกจากนั้นเสียง “กระ” “ประ” “ตระ” “สะ” ที่อยู่หน้าพยางค์อื่นแต่ไม่มี ความหมายแท้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เช่นคำว่า กระโดด กระเป่า ประจบ ประชุม ตระหนัก ตระหนี่ สะอาด สะพาน ฯลฯ แทนที่จะออกเสียง/kraʔ²dot²/ /kraʔ²paw⁵/ /praʔ²cop²/ /praʔ²chum¹/ /traʔ²nak²/ /traʔ²ni:²/ /saʔ²ʔat:²/ /saʔ²phan¹/ ฯลฯ กลับจะออกเสียง /kra¹dot:²/ /kra¹paw⁵/ /pra¹cop²/ /pra¹chum¹/ /tra¹nak²/ /tra¹ni:²/ /sa¹ʔat:²/ /sa¹phan¹/ ฯลฯ แต่ว่าเมื่อตัวสะกด /ʔ/ หลุดไป พยางค์เหล่านี้ก็จะเปลี่ยนเป็นเสียงเบาไป และออกเสียงสั้นลง เสียงวรรณยุกต์ก็จะเปลี่ยนจากเสียงเอกหรือเสียงตรีมาเป็นเสียงสามัญ ผู้เขียนเห็นว่า คำเหล่านี้เป็นพยางค์ที่ไม่เต็มตัว ไม่ได้อยู่ในขอบข่ายที่เรากำลังอภิปรายกัน

ข้อสรุป

ทฤษฎีเกี่ยวกับเสียงสระในภาษาที่สืบทอดกันมาหลายร้อยปีตลอดจนทุกวันนี้ ซึ่งได้แก่ สระในภาษาไทยแยกเป็นสระเสียงยาวกับสระเสียงสั้นนั้นผู้เขียนรู้สึกเป็นปัญหา คือทำไมใน เวลาออกเสียงสระเสียงสั้น 9 หน่วยต้องตามด้วยพยัญชนะที่เสั้นเสียง /r/ เข้าไปทุกตัว เมื่อมี ตัวสะกดตามเข้าไปแล้วสระเสียงสั้นเหล่านี้ก็หมดฐานะที่เป็นเสียงสระไป บทความฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่าอันที่จริงภาษาไทยมีสระเดี่ยวเพียง 9 หน่วยเท่านั้นเอง คือ /a/ /i/ /u/ /e/ /e/ /u/ /o/ /o/ และ /ɤ/ โดยไม่แยกเป็นสระเสียงยาวกับสระเสียงสั้น เหตุที่ในภาษาไทยมี พยางค์ที่สระต้องออกยาวและพยางค์ที่สระต้องออกเสียงสั้นนั้น ไม่ได้อยู่ที่ตัวสระเองจะยาว

หรือสั้น แต่เพราะสระตกอยู่ในเป้าหมายค์ที่แตกต่างกันสองชนิดอันได้แก่เป้าหมายค์หลวมกับเป้าหมายค์คับ

เมื่อสระเดี่ยว 9 หน่วยปรากฏในเป้าหมายค์หลวม สระจะออกเสียงยาว เช่น อา/raː¹/ จีน/ci:n¹/ ถือ/thuː⁵/ ตู้/tuː³/ เหว/ɛwː¹/ แลก/le:k³/ โต้/toː³/ ท้อง/thoː⁴/ เจอ/cɛː¹/ ตอบ/to:p²/ ฯลฯ

เมื่อสระเดี่ยว 9 หน่วยปรากฏในเป้าหมายค์คับ ข้างหลังต้องตามด้วยตัวสะกดเสมอ สระจะถูกตัวสะกดกีดกันและบีบบังคับให้ออกเสียงแต่สั้น ๆ

เมื่อสระเดี่ยว 9 หน่วยปรากฏในเป้าหมายค์คับที่มีตัวสะกด /r/ เช่น จะ/caɹ²/ ตี/tiɹ²/ พุ/phuɹ⁴/ เอ๊ะ/ɛɹ⁴/ แกะ/keɹ²/ โต๊ะ/toɹ⁴/ เกาะ/koɹ²/ เยอะ/jɛɹ⁴/ ฯลฯ

เมื่อสระเดี่ยว 9 หน่วยปรากฏในเป้าหมายค์คับที่มีตัวสะกดอื่น ๆ เช่น ดั่ง/dɑŋ¹/ หั้น/han⁵/ ดิน/din¹/ คัด /khit⁴/ ตึก/tuɿk²/ จิ้ง/cuŋ¹/ หุบ/hup²/ ทุน/thun¹/ ลด/lot⁴/ ชน/chon¹/ เอ็น/ɛn¹/ เกร่ง/khɛŋ³/ แม่น/men³/ แท็ก(ซี่) /thɛk⁴/ เงิน/ŋɛn¹/ เฟ็ง /phɛŋ³/ ป้อม/pom³/ น่อง/nɔŋ³/ ฯลฯ

ผู้เขียนเห็นว่าทัศนะที่แนะนำมาในบทความนี้ถือได้ว่าเป็นการเสนอทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับเสียงสระในภาษาไทย สำหรับคนไทยอาจมีความหมายเฉพาะทางทฤษฎีเท่านั้น แต่สำหรับงานสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างประเทศจะมีความหมายทางปฏิบัติด้วย อาจารย์ผู้สอนไม่จำเป็นต้องยุ่งกับเรื่องบอกผู้เรียนรู้ว่าสระเสียงสั้นจะสั้นขนาดไหน(อันที่จริงไม่รู้จะบอกอย่างไรด้วย) เพียงแต่บอกผู้เรียนให้รู้ว่าเสียงสระเมื่อตกอยู่ในเป้าหมายค์คับพอเสียงสระเพ็งออกมาก็ถูกตัวสะกดกักไว้ทันทีไม่ให้ยาวออกไปเท่านั้น(แน่นอนตัวสะกดในลักษณะนี้ก็จะได้รับการเน้นหนักกว่าในเป้าหมายค์หลวมด้วย)

คำสำคัญในบทความ พยางค์ที่สระต้องออกเสียงสั้น

“สระเสียงสั้น”ไม่เอีสระ
ตัวสะกดก็ติดกันและปีบบังคับ
เข้าพยางค์หลวม
เข้าพยางค์คับ

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. 2524. ระบบเสียงภาษาไทย. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2525. สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
พระยาอุปกิตศิลปสาร. 2532. หลักภาษาไทย. บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. 2523. หลักภาษาไทย. บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.